

JAHON TILSHUNOSLIGIDA GLOBALIZATSIYA JARAYONLARI VA UNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARGA TA'SIRI

Rahmonberdiyeva Aziza Tilovberdi qizi

O'zDJTU Filologiya va tillarni o'qitish (koreys tili) yo'nalishi 3-bosqich talabasi
[e-mail:azizarahmonberdiyeva183@gmail.com](mailto:azizarahmonberdiyeva183@gmail.com)

Annotatsiya. Mazkur maqolada globalizatsiya jarayonlarining zamonaviy tilshunoslik taraqqiyotidagi o'rni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi. Xususan, tillararo aloqalarning kuchayishi va madaniyatlararo kommunikatsiyaning kengayishi natijasida til tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar yoritiladi. Lingvistik universallik va til kontaktlari doirasida qarz so'zlarning ortib borish tendensiyasi asoslab beriladi. Shuningdek, ingliz tilining global kommunikativ vosita sifatidagi ustun mavqei ilmiy jihatdan izohlanadi. Maqolada raqamli kommunikatsiya muhitining kengayishi hamda sun'iy intellekt texnologiyalarining til rivojiga ko'rsatayotgan ta'siri ham tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: globalizatsiya, tilshunoslik, lingvistik jarayonlar, madaniyatlararo kommunikatsiya, raqamli lingvistika.

Аннотация. В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируется роль процессов глобализации в развитии современной лингвистики. В частности, освещаются изменения в языковой системе, обусловленные усилением межъязыковых контактов и расширением межкультурной коммуникации. В рамках лингвистической универсалии и языковых контактов обосновывается тенденция увеличения заимствованных слов. Также даётся научное объяснение доминирующего положения английского языка как глобального средства коммуникации. В статье рассматривается влияние расширения цифровой коммуникационной среды и технологий искусственного интеллекта на развитие языка.

Ключевые слова: глобализация, лингвистика, лингвистические процессы, межкультурная коммуникация, цифровая лингвистика.

Abstract. This article provides a theoretical analysis of the role of globalization processes in the development of modern linguistics. In particular, it examines changes in language systems caused by intensified language contacts and the expansion of intercultural communication. Within the framework of linguistic universals and language contact theory, the growing tendency of lexical borrowing is substantiated. The dominant role of English as a global means of communication is also scientifically explained. Furthermore, the article analyzes the impact of digital communication environments and artificial intelligence technologies on language development.

Keywords: globalization, linguistics, linguistic processes, intercultural communication, digital linguistics.

Kirish. Jahon tilshunosligida globalizatsiya jarayonlari tillarning rivojlanishi va ularning o'zaro ta'sirini kuchaytirayotgan muhim omillardan biri hisoblanadi. Bugungi kunda axborot texnologiyalarining rivojlanishi va davlatlar o'rtasidagi aloqalarning kengayishi natijasida tillar o'rtasidagi yaqinlik ortib bormoqda. Bu jarayon zamonaviy tilshunoslikda yangi qarashlar va tadqiqot yo'nalishlarining paydo bo'lishiga sabab bo'lmoqda. Ayniqsa, xalqaro muloqotda ayrim tillarning roli oshib borishi milliy tillarning rivojlanishiga ham ta'sir ko'rsatmoqda.

Asosiy qism. David Crystalning "English as a Global Language" asarida til haqiqiy global maqomga ega bo'lishi uchun u har bir mamlakatda tan olingan alohida rolga ega bo'lishi kerak. Bu fikr oddiydek tuyulishi mumkin. Ammo "alohida rol" tushunchasi turli jihatlarga ega. Shuning uchun tilning global maqomi uning jamiyatdagi o'rni va vazifalari bilan belgilanadi [2, 21-b.].

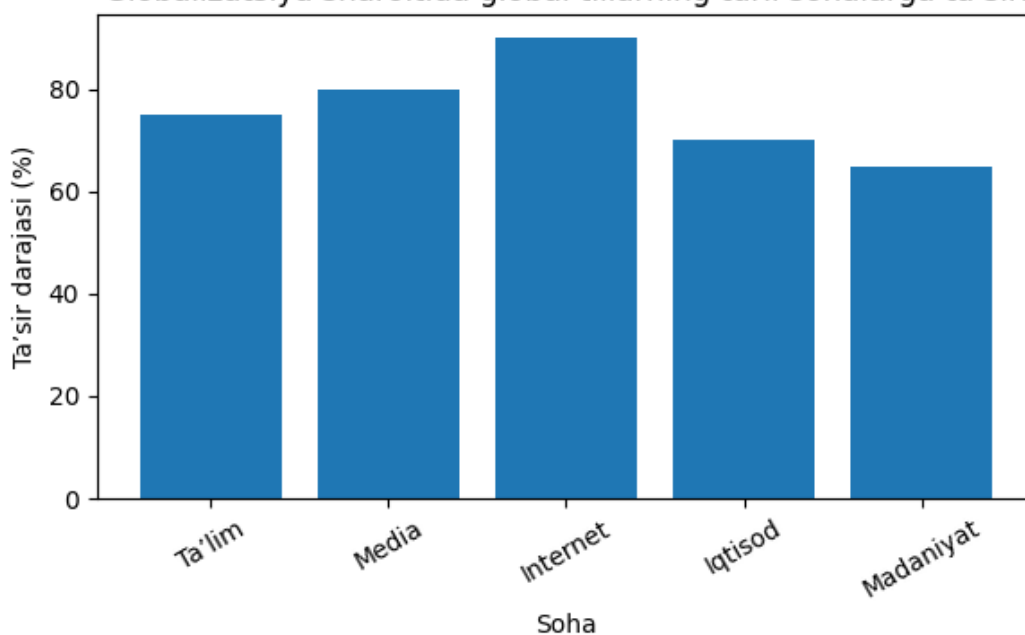
"Linguistic Imperialism" asarida esa lingvistik imperializm madaniyat, ta'lim, ommaviy axborot vositalari, aloqa, iqtisod, siyosat va harbiy sohalardagi imperializm tuzilmalari bilan chambarchas bog'liq deyiladi [5, 1- b].

Globalizatsiya jarayonlari tillarning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi va ularning jamiyatdagi o'rni oshadi. Bugungi kunda til nafaqat muloqot vositasi, balki madaniyat, ta'lim, media, siyosat va iqtisod sohasida ham o'z rolini ko'rsatmoqda. Demak, tilning global darajada qanday o'ringa ega ekanligini o'rganishda uning jamiyatdagi vazifalari va ta'sirini hisobga olish juda muhim. Til shunchaki so'zlardan iborat emas; u odamlar hayoti va turli tizimlar bilan chambarchas bog'liq va shu orqali o'zining global maqomini shakllantiradi. Xullas, global tillar va ularning jamiyatdagi roli bir-biridan ajralmas bo'lib, tilshunoslikda bu jarayonlarni o'rganishning ahamiyati katta.

Norman Fairclough globalizatsiyani faqat iqtisodiy jarayon sifatida emas, balki siyosiy, madaniy, harbiy va kommunikativ omillar bilan bog'liq murakkab jarayon sifatida tushuntiradi va til bu jarayonlarning muhim tarkibiy qismi ekanligini ta'kidlaydi [3, 9-b.].

Bugungi globalizatsiya jarayonlarini faqat iqtisodiy o'zgarishlar bilan bog'lab tushuntirib bo'lmaydi. Chunki globalizatsiya madaniyat, siyosat, ta'lim va ommaviy axborot vositalari orqali ham jamiyat hayotiga ta'sir ko'rsatadi. Demak, til ham bu jarayonlarning muhim qismi sifatida insonlar o'rtasidagi aloqani kengaytiradi va turli hududlar o'rtasidagi bog'lanishni mustahkamlaydi. Shu sababli globalizatsiya sharoitida tilning o'rni va vazifalarini o'rganish zamonaviy tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Xullas, til global jarayonlarning oddiy vositasi emas, balki ularni shakllantirishda faol ishtirok etadigan muhim omillardan biridir.

Globalizatsiya sharoitida global tillarning turli sohalarga ta'siri

Grafikdan ko'rinadiki, globalizatsiya jarayonlari turli ijtimoiy sohalarda tillarning qo'llanish darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, internet va ommaviy axborot vositalari sohalorida global tillarning ustunligi yaqqol namoyon bo'lmoqda, chunki axborot almashinuvi asosan xalqaro tillar orqali amalga oshiriladi. Shu bilan birga, ta'lim va iqtisod sohalorida ham global tillarni bilish ehtiyoji ortib borayotgani kuzatiladi. Bu esa global jarayonlar natijasida tillarning jamiyat hayotidagi ahamiyati tobora kengayib borayotganini ko'rsatadi. Demak, globalizatsiya sharoitida til faqat muloqot vositasi bo'lib qolmay, balki ijtimoiy rivojlanishning muhim omillaridan biri sifatida ham namoyon bo'lmoqda.

Xulosa. Globalizatsiya jarayonlari jahon tilshunosligining rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bu jarayon natijasida tillar o'rtasidagi o'zaro aloqalar kuchayib, ayrim global tillarning qo'llanish doirasi kengayib bormoqda. Shu bilan birga, globalizatsiya milliy tillarning rivojlanishiga ham yangi imkoniyatlar yaratmoqda va ularning jamiyatdagi o'rnini qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. Demak, zamonaviy tilshunoslikda global jarayonlarni til va jamiyat o'rtasidagi bog'liqlik asosida o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Xullas, globalizatsiya sharoitida tillarning rivojlanish yo'nalishlarini tahlil qilish bugungi tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Blommaert, J. (2010). *The sociolinguistics of globalization*. Cambridge University Press.
2. Crystal, D. (2003). *English as a global language* (2nd ed.). Cambridge University Press.
3. Fairclough, N. (2006). *Language and globalization*. Routledge.
4. Fishman, J. A. (1977). *Language and ethnicity in minority sociolinguistic perspective*. *Multilingual Matters*.
5. Phillipson, R. (1992). *Linguistic imperialism*. Oxford University Press.
6. Spolsky, B. (2004). *Language policy*. Cambridge University Press.
7. Jamolxonov, H. (2013). *Hozirgi o'zbek adabiy tili*. Toshkent: Talqin nashriyoti.
8. Mahmudov, N. (2012). *Til va jamiyat*. Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti.
9. Mengliyev, B. (2016). *Hozirgi o'zbek tili*. Toshkent: Tafakkur bo'stoni.
10. Ne'matov, H., & Rasulov, R. (2007). *O'zbek tili sistem leksikologiyasi asoslari*. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti.